

5. Скібіна С.О. Еволюція факторних доходів з погляду постіндустріальних тенденцій сучасності / Скібіна С.О. // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – № 869. Економічна серія. – С. 53-57.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДИСПРОПОРЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ

Вдовічен А. А., к.е.н., доцент

*Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна*

Економічний розвиток України, Грузії, Туреччини, Румунії, Швеції чи будь-якої іншої країни передбачає постійні зміни в структурі між основними інституційними секторами, видами економічної діяльності, підприємствами з різною формою власності та ін. Диспропорції та відмінності, які мають місце у трудовій сфері, як надають ознак динамічності в процесі формування економічного простору функціонування суб'єктів ринку праці, так і посилюють розрив та глибину розшарування між ними. В свою чергу, наявні диспропорції функціонування та розвитку соціально-трудової сфери, є підґрунтям та обмежувачем економічних процесів. Тому інтереси дослідників з різних країн світу зосереджуються на процесах, які відбуваються у трудовій сфері, на дослідженні природи диспропорцій її розвитку, обґрунтуванні основних детермінант, що їх зумовлюють, визначенні шляхів їх пом'якшення в умовах сьогоденних цивілізаційних змін.

Існує низка досліджень, присвячених аналізу впливу технологічних змін в економіці на обсяг та структуру пропозиції праці. Проводячи дослідження зв'язку між технологічними змінами економіки та змінами структури попиту на працю слід відзначити роботи В. Мартіна та Д. Йоргенсона, в яких основна теза полягає в обґрунтуванні зростаючих вимог до кваліфікаційного рівня працівників, якості людського капіталу та віддачі від інвестицій [1; 2].

Процеси, що мають місце на ринку праці за умов реструктуризації докладно досліджувалися фахівцями Міжнародної організації праці, Європейського комісаріату з питань зайнятості, які відзначають, що структурні зміни в економіці насамперед посилюють вимоги до освітнього рівня найманих працівників, що в свою чергу підвищує частку населення із третинною освітою, сприяють підвищенню економічної активності та мобільності [3; 4]. Праця D. Anxo, T. Ericson, A. Jolivet присвячена аналізу диспропорцій ринку праці у восьми європейських країнах (Данії, Франції, ФРН, Італії, Нідерландах, Швеції, Польщі, Великій Британії) вказують на розповсюдження новітніх неусталених форм зайнятості, гендерних

особливостей та ін.. Автори дійшли висновку про схожість причин, які викликають ці диспропорції, що відповідно уможлиблює типовість заходів щодо зменшення негативних наслідків у соціально-трудої сфері [5].

Так, сучасному ринку праці України притаманні серйозні проблеми і протиріччя:

Викривлення макропропорцій в економічному розвитку країни, що проявляються у порушенні співвідношень темпів зростання продуктивності праці та оплати праці. Існують думки, що темпи зростання заробітної плати можуть випереджати зростання ВВП без негативних макроекономічних наслідків за рахунок скорочення витрат матеріально-товарних ресурсів і перерозподілу пропорцій між видами первинних доходів. Л.Г. Ткаченко вказує, що за тривалого низького або нульового зростання зарплат продуктивність праці знижується, оскільки втрачають сенс інвестиції у дослідження та розробки (R&D), збільшення капіталомісткості виробництва та впровадження праце заощаджуючих технологій [6]. S. Storm в своєму дослідженні, що проводилося по сукупності країн ОЕСР, показав, що зростання реальної заробітної плати на 1 в.п. обумовлює зростання продуктивності праці на 0,3%, а в деяких країнах (Франції, Німеччині, Нідерландах, Великій Британії, США, скандинавських країнах) – на 0,38 в.п. [7].

Ми погоджуємося, що за умов безпрецедентного падіння рівня заробітної плати у короткостроковому періоді темпи зростання зарплати можуть перевищувати темпи зростання продуктивності. Проте, слід враховувати особливості та українські реалії, тобто наявність прихованої форми оплати праці, яка не фіксується органами статистики, тому, на наш погляд, вирішальним чинником економічного зростання його базисом, є створення умов для достатньої оплати кваліфікованої праці, реалізації потенціалу найманих працівників, а також формування потужного класу власників та підприємців за рахунок зростання продуктивності праці [8].

Однак, відставання зростання продуктивності від заробітної плати на досить тривалому проміжку часу провокувало кризу в сфері праці, а її сучасні критичні темпи зростання свідчать про економічну неможливість підвищення низької оплати праці. Вихід із цієї ситуації полягає в першу чергу у державному регулюванні рівня мінімальної оплати праці та основних соціальних стандартів, встановлення її на рівні, що дозволяє забезпечувати основні принципи гідної праці, а також у зниження трудомісткості виробництва за рахунок впровадження нових технологій. Такий підхід забезпечить підвищення загального рівня оплати в економіці.

Розбалансованість ринку праці та освітніх послуг, унаслідок чого виникли перекося в кількісно-якісній структурі ринку праці та невідповідність рівня кваліфікації потребам роботодавців. Наявність феномену одночасно надмірної та дефіцитної праці, збільшення частки структурної складової безробіття, з одного боку, стимулює трудову міграцію, з іншого – зайнятість не за фахом. Система освіти є джерелом пропозиції кваліфікованої праці на ринку, але відсутність ефективної системи адаптації структури підготовки кадрів на потребу ринку поглиблює структурні диспропорції в цій сфері.

На українському ринку праці спостерігається масштабна диспропорція між кількістю робочих місць, з одного боку, й кількістю працівників з певною спеціалізацією – з іншого. Згідно з результатами соціологічного опитування тільки 36% співробітників працюють за спеціальністю, робота 20% пов'язана з отриманою спеціалізацією, в той час як 44% працівників узагалі змінили професію [9].

Деформалізація соціально-трудових відносин. Це свідчить про наявність значного прошарку тіньової зайнятості. Питома вага неформального сектора на українському ринку праці значна і збільшувалася, незважаючи на економічне зростання. Точніше сказати – завдяки цьому зростанню, оскільки ці два процеси відбувалися паралельно. В результаті залежно від використовуваної методології до цього сектора сьогодні можна віднести кожного п'ятого зайнятого. Зростання неформальної зайнятості виступає, мабуть, зворотним боком поступового скорочення формального сектора, вкрай чутливого до низької якості інституційного середовища. Зайняті в неформальному секторі працюють переважно поза сферою державного регулювання.

Надмірна експансія неформальної зайнятості, її тісне переплетіння з формальною обумовлює дерегульованість та неконтрольованість багатьох процесів у соціально-трудовій сфері. Однак у короткостроковій перспективі, особливо для вирішення певних завдань, наприклад, зайнятість у регіонах, постраждалих від збройного конфлікту, зайнятість у неформальному секторі є можливістю людей вижити у складній, скрутній ситуації. Неформальна зайнятість сприяє розвитку нових підприємницьких здібностей людини, повнішій реалізації її здібностей до праці, а також до виконання функцій адаптації робочої сили до сучасних ринкових умов.

Нові форми організації зайнятості й умов праці пов'язані з динамікою інноваційних процесів в світовій економіці. Поширюється нестандартна зайнятість, зростають інвестиції у нові види діяльності, розвивається мобільність робочої сили, тощо. Як свідчать результати досліджень фахівців, до основних детермінант нестандартної зайнятості можна віднести рівень доходів населення, напруженість на ринку праці, демографічні характеристики населення, розповсюдженість інформаційних технологій, що дозволяє використовувати віддалену роботу та ін.

Нетипова гнучкість українського ринку праці, що проявляється у пристосуванні до ринкових змін не шляхом зміни чисельності зайнятих, а гнучкою заробітною платою та затримками її виплати.

Отже, основними детермінантами структурних диспропорцій (асиметрій, дисбалансів) ринку праці на сьогодні є глобалізація світової економіки; нестабільність політичної ситуації, відсутності узгодженості дій суб'єктів державного управління; структурна, макроекономічна та інституційна макроекономічна кризи, що призводить до скорочення можливостей створення нових робочих місць; погіршенням демографічної структури населення в цілому і економічного активного зокрема; поступового звуження обсягів попиту на робочу силу з одночасним

наростанням деформаційних змін у його структурі; лібералізацією соціально-економічної політики; уповільненням темпів економічного зростання; зниженням ролі держави у забезпеченні стійкого розвитку соціально-трудової сфери; прихована війна.

Література:

1. Martin B. Technology Foresight in Rapidly Globalizing Economy [Електронний ресурс] // The proceeding of the UNIDO Technology Foresight Conference for Central and Eastern Europe and the Newly Independent States, Vienna, 4–5 April. – 2001. – Доступний з : http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/2001_vienna_MartinBen.pdf
2. Jorgenson W. D. Presentation «Understanding the know-ledge economy. Harvard University» [Електронний ресурс] / W. D. Jorgenson // Maddison Master Class in Economic History and Development ; Groningen Growth and Development Centre. – 2012. – 23th of April. – Доступний з : <http://economics.harvard.edu/faculty/jorgenson/>
3. The Financial and Economic Crisis: a Decent Work Response. For Debate and Guidance [Електронний ресурс] // 304th Session International Labour Office of Committee on Employment and Social Policy. – Geneva. – 2009. – March. – Доступний з : http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_103507.pdf
4. New Skills for New Jobs: Anticipating and matching labour market and skills needs – Communication from the Commission to the European Parliament, adopted on 16 December 2008 [Електронний ресурс] // Office for Official Publications of the European Communities. – Luxembourg, 2009. – 40 p. – Доступний з : <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2352&langId=en>
5. Anxo D., Ericson T., Jolivet A. Working longer in European countries: underestimated and unexpected effects // International Journal of Manpower. – 2012. – Vol. 33. – Is. 6(May). – P. 612–628.
6. Ткаченко Л. Г. Продуктивність та оплата праці: діалектика взаємодії / Л.Г.Ткаченко // Демографія та соціальна економіка. – 2013. – № 1. – С. 132–141.
7. Storm S. Wage-led or Profit-led Supply: Wages, Productivity and Investment [Електронний ресурс] / Servaas Storm, C.W.M. Naastepad // Conditions of Work and Employment Series No 36. – Geneva : International Labour Office, 2012. – 30 p. – Доступний з : http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_187309.pdf
8. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 304 с. : табл., рис.
9. Украинцы работают не по специальности [Електронний ресурс] // Исследования HeadHunter Украина. – 2011. – 12 апреля. – Доступний з : <http://hh.ua/article/news-1202>